

С. Полесов,

аспірант

Харківського національного університету внутрішніх справ

ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕНСІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасні виклики в економіці та демографії України вимагають від держави не тільки розроблення нових правових норм, а й удосконалення управлінських механізмів, що забезпечують ефективне функціонування пенсійної системи. Пенсійне забезпечення, що є одним із найважливіших елементів соціального захисту, має базуватися на чіткому розподілі та інтеграції управлінських функцій. Конституційні гарантії соціального захисту [4, ст. 141] та законодавство про пенсійне страхування створюють теоретичне підґрунтя для системи, проте проблеми розподілу функцій між органами управління залишаються актуальними [3; 6].

Система пенсійного забезпечення України стикається з численними викликами, такими як старіння населення, зменшення чисельності працездатного населення та економічна нестабільність. Ці фактори вимагають не лише адаптації існуючих норм, але й створення нових механізмів для ефективного управління пенсійними фондами. Серед основних проблем, що потребують термінового вирішення, є недостатня прозорість у фінансових потоках, а також неефективність існуючих інформаційних систем, які не завжди забезпечують своєчасний доступ до необхідних даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження щодо функціональних аспектів дер-

жавного управління пенсійним забезпеченням в Україні свідчать про ряд важливих тенденцій та викликів. Вчені та експерти звертають увагу на необхідність реформування пенсійної системи з урахуванням сучасних економічних і соціальних реалій.

Згідно з Полісовим С. С., «оптимальне функціонування системи пенсійного забезпечення напряму залежить від якості інформаційного та координаційного забезпечення» [8, с. 45]. Це підкреслює необхідність глибокого аналізу та вдосконалення управлінських функцій, оскільки від цього залежить не лише стабільність пенсійної системи, а й соціальна справедливість у розподілі пенсійних виплат. Важливим аспектом є також питання інтеграції сучасних технологій, які можуть суттєво підвищити ефективність управлінських процесів.

Крім цього, важливо враховувати міжнародний досвід у сфері пенсійного забезпечення, що може слугувати основою для реформування національної системи. Дослідження показують, що країни з розвиненими системами пенсійного забезпечення мають чітко визначені механізми контролю та регулювання, що дозволяє їм адаптуватися до змін у демографічній ситуації. Таким чином, вивчення цих моделей може дати Україні цінні уроки в плані покращення управлінських практик.

Таким чином, дослідження функціональних аспектів державного управління пенсійним забезпеченням є сво-

часним і актуальним, оскільки воно може сприяти формуванню більш ефективної та стійкої пенсійної системи в Україні. Це дослідження не лише вказує на існуючі проблеми, але й пропонує шляхи їх вирішення, що є критично важливим для забезпечення соціальної стабільності та добробуту населення. В умовах швидких змін в економіці та суспільстві, адаптація пенсійної системи до нових викликів стає не лише необхідністю, а й запорукою стабільного розвитку країни в цілому.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз функціональних аспектів державного управління пенсійним забезпеченням в Україні та визначення ключових напрямків для його удосконалення. Для досягнення цієї мети ставляться наступні завдання:

- Вивчити основні проблеми та виклики, з якими стикається пенсійне забезпечення в Україні, зокрема фінансову нестабільність та демографічні зміни.

- Дослідити практики управління пенсійними системами в інших країнах та виявити можливості для їх адаптації в Україні.

- Оцінити вплив сучасних інформаційних технологій на ефективність управлінських процесів у сфері пенсійного забезпечення.

- Розглянути, як економічні зміни впливають на пенсійні виплати та які наслідки це має для різних груп населення.

- Сформулювати практичні рекомендації для удосконалення державного управління пенсійним забезпеченням, враховуючи виявлені проблеми та можливості.

Ці цілі дозволять глибше зрозуміти функціонування пенсійної системи в Україні та сприятимуть її подальшому розвитку.

Виклад основного матеріалу.
Класифікація управлінських функцій.

У системі пенсійного забезпечення управлінські функції є кри-

тично важливими для забезпечення її ефективності та стабільності. Вони включають організацію процесів, які забезпечують своєчасний збір та розподіл фінансових ресурсів, необхідних для виплати пенсій. Регулювання цих процесів передбачає встановлення чітких норм і стандартів, що визначають правила функціонування системи. Контроль за виконанням цих норм дозволяє виявляти та усувати недоліки, забезпечуючи прозорість і підзвітність. Таким чином, управлінські функції є основою для створення надійної та стійкої пенсійної системи, що відповідає потребам суспільства. Іщук А. М. пише: «Управлінські функції – це базис для реалізації державної політики, що дозволяє забезпечити ефективну взаємодію всіх учасників системи» [3, с. 152].

Основні функції включають:

- Інформаційну функцію: збір, опрацювання та поширення даних про застрахованих осіб, платежі, демографічні та економічні показники.

- Прогнозно-планову функцію: аналіз поточних тенденцій, розроблення стратегічних планів, бюджетне планування.

- Регуляторну функцію: формування та впровадження нормативно-правових актів, що регулюють порядок нарахування та виплати пенсій.

- Організаційну функцію: побудова управлінської структури, розподіл повноважень між спеціалізованими органами.

- Контрольну функцію: моніторинг і аудит виконання нормативів, оцінка ефективності роботи системи.

- Фінансово-бюджетну функцію: забезпечення стабільного фінансування і контроль за цільовим використанням бюджетних коштів.

- Координаційну функцію: організація взаємодії між різними відомствами, що беруть участь в управлінні пенсійною системою [6, с. 175; 8, с. 48].

Теоретична обґрунтованість класифікації управлінських функцій

є важливим аспектом для ефективного функціонування системи пенсійного забезпечення. Як підкреслює Медяник В. А., «чіткий розподіл управлінських функцій дає змогу виявити слабкі місця системи і розробити ефективні заходи для їх усунення» [6, с. 178]. Це дозволяє не лише ідентифікувати проблеми, але й створювати стратегії для їх вирішення. Шумило М. М. додає, що «поділ функцій створює прозору та підвітну систему управління, де кожна функція виконується спеціалізованим органом» [10, с. 145]. Такий підхід забезпечує більш ефективну координацію дій, що, в свою чергу, сприяє підвищенню довіри суспільства до пенсійної системи. Таким чином, класифікація є не тільки методологічним інструментом, а й основою для практичної реалізації управлінських процесів, що забезпечує стабільність і розвиток пенсійного забезпечення.

На практиці інформаційні системи Пенсійного фонду України активно використовуються для збору та опрацювання даних, що позитивно впливає на оперативність ухвалення рішень [5, с. 110]. Однак, за словами Полісова С. С., «необхідна інтеграція інформаційних, прогнозних і контрольних функцій для створення єдиної управлінської платформи» [8, с. 50], що вказує на необхідність подальших реформ.

Роль інформаційної та прогнозно-планової функцій. Інформаційна функція в системі пенсійного забезпечення є ключовою для забезпечення ефективності управлінських процесів. Вона полягає в зборі, обробці та аналізі даних, що стосуються фінансових потоків, демографічних показників і потреб населення. Завдяки цій функції, органи управління отримують необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень, що впливають на стабільність пенсійної системи. Крім того, інформаційна функція забезпечує прозорість у діяльності пенсійних фондів, що підвищує довіру

громадян до системи соціального забезпечення. Вона також сприяє своєчасному виявленню проблем і ризиків, що дозволяє оперативно реагувати на зміни в економічному та соціальному середовищі. Ішук А. М. зазначає: «Інформація – основа прийняття обґрунтованих управлінських рішень, від якості якої безпосередньо залежить ефективність усієї системи» [3, с. 156].

Для реалізації цієї функції необхідне створення єдиної інформаційної бази, яка об'єднує дані про застрахованих, фінансові потоки та демографічні зміни. На думку Полісова С. С., «сучасні інформаційні технології дають змогу значно прискорити обробку даних і підвищити точність прогнозів» [8, с. 47]. Це сприяє прозорості та підвищенню підвітності державних органів.

Прогнозно-планова функція є важливим інструментом для забезпечення стабільності пенсійної системи в умовах змінюваного середовища. Вона дозволяє аналізувати демографічні зміни, економічні показники та соціальні потреби, що впливають на фінансування пенсій. Завдяки розробленню сценаріїв, управлінці можуть передбачити можливі ризики та виклики, що допомагає формувати ефективні стратегії для адаптації системи до майбутніх умов. Це, у свою чергу, сприяє забезпеченню надійних і стабільних виплат пенсій, що є критично важливим для соціального благополуччя населення. Медяник В. А. зазначає, що «без якісного прогнозування неможливо виробити ефективну стратегію пенсійного забезпечення, здатну адаптуватися до динаміки демографічних та економічних змін» [6, с. 182]. У межах цієї функції необхідно:

– Аналізувати статистичні дані та економічні показники, що впливають на пенсійну систему.

– Розробляти довгострокові плани бюджетного фінансування, враховуючи можливі коливання в доходах і витратах.

– Прогнозувати зміни в чисельності пенсіонерів і коригувати нормативи нарахування пенсій.

В Україні впровадження інформаційних систем, таких як Єдиний пенсійний портал, вже призвело до поліпшення якості обробки даних. Лазор О.Я. і Юник І. Г. наводять приклад, коли використання електронного документообігу скоротило час опрацювання заяв на пенсію на 30 %, що свідчить про позитивний вплив інформаційної функції на оперативність системи [5, с. 112].

Регулятивна, організаційна та контрольна функції. Регулятивна функція спрямована на формування та впровадження нормативно-правових актів, що визначають порядок нарахування, перерозподілу та виплати пенсій. Згідно з дослідженнями Берназюка Я. О., «ефективне регулювання пенсійного забезпечення потребує чіткого закріплення правил, які враховують як соціальні гарантії, так і ринкові реалії» [2, с. 117]. У цьому зв'язку важливими є кілька аспектів. По-перше, необхідно розробити детальні регламентуючі документи, такі як методичні вказівки та регламенти для Пенсійного фонду, що забезпечить чіткість у виконанні управлінських функцій. По-друге, важливо забезпечити стабільність законодавчої бази, що дозволяє мінімізувати правові ризики та суперечності, які можуть виникати в процесі функціонування системи. Нарешті, застосування принципу законності та дотримання норм, закріплених у Конституції України, є критично важливим для підтримання правопорядку та довіри до пенсійної системи [4, ст. 141].

Організаційна функція включає в себе формування управлінської структури, розподіл повноважень між органами державного управління та оптимізацію внутрішніх процесів. Іщук А. М. підкреслює, що «ефективна організаційна структура є запорукою оперативного та якісного управління

пенсійною системою» [3, с. 158]. Ключовими напрямками організаційної функції є:

– Формування спеціалізованих підрозділів, відповідальних за різні аспекти пенсійного забезпечення.

– Визначення чітких схем розподілу відповідальності між органами (наприклад, між Пенсійним фондом і Міністерством соціальної політики).

– Впровадження сучасних технологій для підтримки процесів організаційного управління, включно з електронним документообігом та інтегрованими інформаційними системами.

Контрольна функція спрямована на моніторинг виконання нормативно-правових актів та оцінку ефективності управління. Вона забезпечує перевірку відповідності дій організацій і посадових осіб встановленим стандартам і вимогам. Завдяки цій функції можна виявити недоліки та порушення, що дозволяє вчасно вжити коригувальних заходів. Крім того, регулярний моніторинг допомагає виявляти тенденції та проблеми, що виникають у процесі управління, що є необхідним для стратегічного планування та розвитку системи. Основні інструменти контролю включають:

– Внутрішній і зовнішній аудит діяльності Пенсійного фонду та інших відомчих структур.

– Періодичні перевірки та оцінка відповідності роботи нормативам, встановленим законодавством.

– Використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів контролю, що дає змогу своєчасно виявляти та коригувати порушення.

Медяник В. А. зазначає, що «без системного контролю неможливо забезпечити дотримання прав громадян та оперативне реагування на порушення в системі пенсійного забезпечення» [6, с. 185].

Фінансово-бюджетне забезпечення та координація. Фінансо-

во-бюджетна функція є ключовим елементом забезпечення стійкості пенсійної системи. Згідно з дослідженнями Петросян К. Є., «без стабільного фінансування неможливо забезпечити регулярність і повноту виплат пенсій» [7, с. 193]. Ця функція включає кілька важливих аспектів.

По-перше, формування та затвердження бюджетних асигнувань для пенсійного забезпечення є критично важливим етапом. Це передбачає розрахунок необхідних коштів для виплат пенсій, врахування демографічних змін і прогнозів щодо чисельності пенсіонерів. Важливо, щоб ці асигнування були адекватними та своєчасними, щоб уникнути затримок у виплатах.

По-друге, перерозподіл бюджетних коштів з урахуванням динаміки платежів і соціальних гарантій забезпечує гнучкість у фінансуванні. Це означає, що в разі зміни економічних умов або збільшення кількості пенсіонерів, бюджет може бути скоригований для задоволення нових потреб. Такий підхід дозволяє адаптувати фінансову політику до реальних умов і забезпечувати стабільність системи.

По-третє, запровадження механізмів контролю за цільовим використанням коштів є важливим аспектом фінансово-бюджетної функції. Це дає змогу мінімізувати нецільове витрачання бюджету та забезпечити прозорість у фінансових операціях. Контрольні механізми можуть включати аудит, моніторинг витрат та регулярні звіти, які допомагають виявляти порушення та коригувати фінансову політику в разі необхідності.

Таким чином, фінансово-бюджетна функція є основою для стабільного функціонування пенсійної системи, що забезпечує своєчасні та повні виплати пенсій.

Координаційна функція є важливим елементом, що забезпечує синхронізовану роботу всіх суб'єктів державного управління в сфері пенсійного забезпечення. Лазор О. Я.

і Юник І. Г. зазначають, що «ефективна координація дає змогу створити єдину інформаційну платформу та оптимізувати обмін даними між відомствами» [5, с. 115]. Основні завдання цієї функції включають:

– Узгодження дій між органами. Це передбачає тісну співпрацю Пенсійного фонду, Міністерства соціальної політики та інших залучених органів. Чітка координація дозволяє уникнути конфліктів у діях і забезпечує більш ефективне управління системою.

– Розробка єдиних стандартів. Створення спільних стандартів і процедур взаємодії між відомствами підвищує прозорість і оперативність управління. Це включає встановлення єдиних критеріїв для обробки інформації та взаємодії, що полегшує комунікацію і знижує ризики помилок.

– Регулярний обмін інформацією. Організація регулярних нарад та обмін даними між різними відомствами є критично важливими для швидкого реагування на зміни в економічній та демографічній ситуації. Це дозволяє всім учасникам процесу залишатися в курсі актуальних викликів і потреб, що виникають у сфері пенсійного забезпечення.

Таким чином, координаційна функція відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності та стабільності пенсійної системи, сприяючи злагодженій роботі всіх учасників управлінського процесу.

Практичні приклади свідчать про те, що впровадження інформаційних технологій і створення єдиної системи координації сприяють поліпшенню фінансових показників пенсійного забезпечення. Наприклад, впровадження електронного документообігу дало змогу скоротити витрати на адміністрування та підвищити точність розподілу бюджетних коштів [6, с. 188]. Також, досвід зарубіжних країн демонструє, що ефективна координація між державними органами

значно підвищує стійкість системи в цілому [1].

Висновки. На основі проведеного аналізу функціональних аспектів державного управління пенсійним забезпеченням можна зробити кілька важливих висновків.

По-перше, чітка класифікація управлінських функцій є запорукою ефективного функціонування пенсійної системи, оскільки вона дозволяє розподілити завдання між спеціалізованими органами [3].

По-друге, інформаційна та прогнозно-планова функції відіграють ключову роль в оперативному реагуванні на зміни в економіці та демографії, забезпечуючи прозорість і точність управлінських рішень [6].

Крім того, регулятивні, організаційні та контрольні функції створюють правове та структурне підґрунтя, необхідне для реалізації нормативно-правових гарантій пенсійного забезпечення. Однак їх реалізація стикається з проблемами міжвідомчої координації.

Фінансово-бюджетне забезпечення та координація є необхідними умовами для сталого функціонування системи, що забезпечує стабільне фінансування та оперативну взаємодію між органами.

Нарешті, для підвищення ефективності пенсійного забезпечення важливо інтегрувати всі управлінські функції, що потребує вдосконалення інформаційних систем, посилення контролю та оптимізації міжвідомчої взаємодії.

Дослідження присвячене аналізу функціональних аспектів державного управління у сфері пенсійного забезпечення в умовах соціально-економічних трансформацій України. У статті розглядаються теоретико-методологічні основи сучасної системи управління пенсійним забезпеченням, зокрема функції інформаційна, прогнозно-планова, регулятивна, організа-

ційна, контрольна, фінансово-бюджетна та координаційна. Цей підхід дозволяє систематизувати управлінські процеси та виявити слабкі місця, що негативно впливають на ефективність пенсійної системи. Дослідження базується на історико-теоретичному аналізі, порівняльно-доктринальному підході та емпіричному аналізі даних, зокрема статистичних звітів і результатів аудиторських перевірок. Автори підкреслюють, що чітке розподілення управлінських функцій є основою для підвищення якості державного управління, що дозволяє контролювати використання бюджетних коштів та реагувати на зміни в економічних і демографічних показниках. Основна частина роботи поділена на кілька розділів. Перший розділ присвячено класифікації управлінських функцій, де детально аналізуються їх критичні аспекти для стабільності пенсійного забезпечення. Другий розділ розглядає практичні аспекти реалізації регулятивних та контрольних функцій, вказуючи на проблеми дублікації функцій між державними органами, що може призводити до системних порушень. Третій розділ аналізує фінансово-бюджетне забезпечення та координацію між органами управління, акцентуючи на важливості бюджетного фінансування. Четвертий розділ узагальнює результати дослідження та формулює рекомендації для удосконалення управлінських механізмів, зокрема інтеграції сучасних технологій та перегляду нормативно-правової бази. Таким чином, комплексний аналіз функціональних аспектів управління пенсійним забезпеченням сприяє виявленню системних недоліків та окресленню шляхів їх усунення, що має практичну значущість для нових реформ у соціальній політиці України.

Ключові слова: соціальна держава, пенсійне забезпечення, конституційні норми, ефективність,

методологія, управлінські функції, інформаційна функція.

Polesov S. Functional aspects of public administration of pension provision in Ukraine

The study is dedicated to the analysis of functional aspects of state management in the field of pension provision in the context of social and economic transformations in Ukraine. The article examines the theoretical and methodological foundations of the modern pension management system, specifically analyzing functions such as informational, forecasting and planning, regulatory, organizational, control, financial and budgetary, and coordination. This approach allows for the systematization of management processes and the identification of weaknesses that negatively impact the effectiveness of the pension system. The research is based on historical-theoretical analysis, a comparative-doctrinal approach, and empirical data analysis, including statistical reports and audit results. The authors emphasize that a clear distribution of management functions is essential for improving the quality of public administration, enabling effective control over budget expenditure and timely responses to changes in economic and demographic indicators. The main body of the work is divided into several sections. The first section is dedicated to the classification of management functions, providing a detailed analysis of their critical aspects for the stability of pension provision. The second section discusses practical aspects of implementing regulatory and control functions, highlighting issues arising from function duplication among state bodies, which can lead to systemic violations. The third section analyzes financial and budgetary support and coordination among management bodies, emphasizing the importance of budget funding. The fourth section summarizes the research

findings and formulates recommendations for improving management mechanisms, particularly the integration of modern technologies and the revision of the regulatory framework. Thus, the comprehensive analysis of functional aspects of pension management allows for the identification of systemic shortcomings and outlines ways to address them, which has practical significance for new reforms in Ukraine's social policy.

Key words: welfare state, pension provision, constitutional norms, efficiency, methodology, management functions, information function.

Література:

1. Smith, J. Comparative Models of Pension Provision in Advanced Economies. *Journal of Social Policy*, 48(3), 2019. P. 450–467.
2. Берназюк Я.О. Принцип належного урядування (good governance): національна та європейська судова практика. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. Серія : Право. Випуск 64.
3. Іщук А.М. Публічно-управлінські функції у системі пенсійного забезпечення: поняття та види. *Експерт : парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5(17). С. 152–160. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-5\(17\)-152-160](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-5(17)-152-160).
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Лазор О.Я., Юник І.Г. Державне управління у сфері пенсійного забезпечення в Україні : правові та організаційні аспекти. *Наукові перспективи*. 2023. № 2(32). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2\(32\)-108-122](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2(32)-108-122).
6. Медяник В.А. Адміністративно-правове забезпечення державної соціальної політики в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2021. 424 с.
7. Петросян К.Є. Забезпечення принципу верховенства права в процесі реалізації конституційного права на соціаль-

ний захист : дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Міністерство освіти і науки України. Київ, 2024. 251 с.

8. Полісов С.С. Функціональні аспекти державного управління в системі пенсійного забезпечення. Журнал сучасної економіки та управління, № 3, 2018. С. 43-56.

9. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 49-51, ст. 376.

10. Шумило М.М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні : монографія. Київ : НікаЦентр, 2016. 680 с.

